A hétfejű sárkány tudománya

Végre elhelyezkedett a GEI-nél. Néhány hónapja kapta már a fizetését, de a munkájáról csak annyit tudott, hogy a rövidítés Gravitáció Ellenőrző Intézetet jelent. Hogy mi a gravitáció, azt megnézte a lexikonban — emlékezett is valamire az iskolából —, de hogy mit kell rajta ellenőrizni, azt senki nem árulta el. Egyre hosszabb cigarettákat szívott, egyre gyorsabban végzett velük. Elhatározta: tanulni fog. Az első meglepetés akkor érte, amikor közölték vele: nem támogatják, mert a geofizikai ismeretek nem kapcsolatosak az intézet munkájával. Jövőre válasszon valami mást a kínálkozó ezer lehetőség közül. Az intézetnek akkor égető szüksége lesz — majd akkor megmondják, hogy mire.

Makacs fickó volt. Fejébe vette, hogy a végére jár. Idejéből futotta, hisz úgyis egész nap bent ücsörgött az intézetben, dolga egy szál se. De úgy látszik, a kollégáinak sem. Ha már egész nap beszélgetni kell, miért ne ejthetnének néhány szót a gravitációról is? Ha a bennfentesebbek meglátják, hogy ő mennyire laikus, bizonyosan félreteszik azt a kutya szakmai féltékenységet...

Csalatkozott. Mindenkivel mindenről lehetett társalogni, férfiakkal nadráganyagokról, még lányokkal lányokról is, de ha a gravitációra fordult a szó, bezárkóztak az emberek. Idővel az is megfordult a fejében: ezek itt nem nagyon érthetik a dolgukat. De ezt a gondolatot elhessentette. Akkor minek kapnák a fizetésüket? Igaz, ő is kapja. No, meg ne ártson! De ő még csakugyan nem tudott semmit a gravitációról... De ha nem geofizika, akkor miért nem mondják meg az embernek, merrefelé tapogatózzon?

Kilencvenes pulzusára kapott valami bogyót, de nem sokat használt. Azt is kinézte már, mikor rendel az idegorvos. Akkor vágott be a jutalom. Szédelegve bámulta a borítékot, amely olyan valószínűtlen távolságban lebegett előtte, mintha nem is a tulajdon kezében tartaná. Először arra gondolt: elállítódott a fejében valami. Lassan mégis sikerült kishitűségén felülkerekednie. Többre hivatott ember kell legyen, aki most sem azon jojózik, hogy a váratlan dohányt mire költse, hanem azt hányja-veti, mi haszna lehet abból az országnak meg az emberiségnek, ha az intézet három vidéki és öt fővárosi mérőhelyén — a balatonfüredi kivételével valamennyi ultramodern toronyépület — rendszeresen ellenőrzik a szabadesési gyorsulás nagyságát, és negyedévenként megállapítják, hogy változatlan... Ennyit sikerült véletlenül megtudnia a koordinációs osztály szakoktatási előadójától, aki nem azért volt ennyire közlékeny, mert hivatalból nem térhetett ki a fiatal kolléga tudásszomja elől, hanem mert ő is a büfében hallotta előző nap, és fitogtatni akarta a jólértesültségét.

— Nem pénzkidobás ez? — kérdezte tágra nyílt szemmel a fiatal kolléga, de rögtön rá kellett jönnie, hogy túl sokat beszélt, s ezzel egyetlen bizalmas emberét is elvesztette.

— Nem az én szakmám — törölte meg bajuszát az előadó, és sietve elhagyta a büfét.

Fiatalemberünk nem hagyta magát. Osztályvezetőjéhez fordult, aki más összefüggésben előszeretettel emlegette diplomáját, és akiről az intézeti közvélemény el tudta képzelni, hogy legalább egy diplomája a munkakörével kapcsolatos.

— Demagóg beszéd! — csattant fel a fejlesztési osztály vezetője. — Én ilyen idős koromban... — itt elakadt, majd nagy meggyőződéssel frócsögte: — őrültem volna, ha egy ilyen tudományos intézet levegőjét szívhatom, és szívhatom magamba a tudást...

— Ugyan mit szívtál ezzel a lopótök fejeddel? — sandított a félig nyitott széf felé a fiatalember, de most egy vödör Napóleon sem tudta volna a lényegtől eltéríteni: — Ezt akarom én is! — kiáltotta. — Tudni akarom, hogy mit csinálok!

— Ha tudni akarja — vörösödött el az osztályvezető —, maga nem csinál semmit! Érti? Semmit!

— Nagyon jól tudom! Hisz épp erről van szó! De én tehetek róla?

— Hát talán én? Ha nem tetszik, keressen magának más helyet, ahol kedvére kritizálhat! Mert máshoz, úgy látom, nincs nagy kedve!

Mire a fiatalember az igazgató elé került, a híre már fordult egyet. Ez kissé meglepte, hisz ahogy levegőt kapott, azonnal ide indult.

— Ejnye, kedves barátom — csóválta a fejét az igazgató —, nem tanulta meg, hogy nem kell mindig ajtóstul a házba rontani?

— Miért mindig? — meresztette szemét a fiatalember.

— Maga fél éve van nálunk, igaz? Tanult nyelveket, ezt-azt, rendben van. De mit tud általában az életről?

— Igazgató elvtárs, én nem általában az életről...!

— Nocsak! Ez kezd érdekes lenni. Mondja tovább!

— Novay elvtárs, én szeretném a szakmát megtanulni...!

— Milyen szakmát?

— Hát..., a geofizikát...!

— Miért éppen a geofizikát?

— Hát a gravitáció...!

— No, persze, a gravitáció — legyintett az intézet vezetője.

— Főnök! — kulcsolta össze kezét a fiatalember. — Hadd menjek inkább mérőállomásra! Akár vidékre is...!

— Miféle mérőállomásra? — meresztett nagy gülü szemeket az egyébként mindig mosolygó úriember.

— Hát ahol..., ízé... — bizonytalanodott el hősünk.

— Nincs itt semmiféle mérés! — kezdett fel-alá rohangálni az igazgató. — Nem tudom, ki beszéli tele a fejüket minden marhasággal. De majd én megmutatom...! — hirtelen megállt, és felemelte a mutatujját: — Talán majd ezután! Százmilliós beruházás!... Ejnye, kérem, hagyjon engem békén, van magának közvetlen főnöke, hol foglalkozik az igazgató mindenkinek a hasfájásaival?...

Rögtön a munkakönyvéért ment volna, ha nem épp a személyzeti vezetőbe ütközik.

— Milyen hangulatban van az öreg? — hunyorított rá a mély hangú, galamb tokájú asszony.

A barátságos hangnem azért lepte meg, mert arra engedett következtetni, hogy a személyzetis nő még a korábbi afférről sem szerzett tudomást. (Tapasztaltabb biciklisták persze élnének a gyanúperrel, hogy a személyzeti vezető vagy az osztályvezetővel, vagy az igazgatóval, vagy mindkettővel ellentétes táborhoz tartozik.)

Még aznap több mély lélegzetet vett, és mégis csak benyitott a személyzeti osztályra.

— Mindenki azt mondja — teregette ki bizakodóan a lelkét —, hogy legyek türelemmel. Várjak türelemmel, lötyögjek türelemmel, mert most lesz majd egy nagy-nagy fejlesztés, akkora nagy beruházás, amekkora még nem volt. De én tudom, hogy nem lesz semmiféle beruházás, semmiféle fejlesztés, mert mástól is hallom, hogy amióta az intézet fennáll, ezzel etetnek mindenkit... Már bocsánat a kifejezésért...

— Gondolja? — szűkült össze hirtelen az eddig jóságosnak mutatkozó néni kékesszürke szeme a szemüveg mögött.

Ettől fogva kollégái nemcsak akkor zárkóztak be, amikor a gravitációról próbált szót ejteni. Lassan levegőnek érezte ő is önmagát. Idővel úgy ítélte meg, teljesen mindegy, mit tesz, miként viselkedik. Tátotta a száját, amikor mások kégliügyeket tárgyaltak, bámulta a nőket, amikor egymás közt kuncogtak, meg általában, amikor nem evett, vagy túl korán végzett a keresztrejtvénnyel, és kissé fáradt volt, hogy a cikkekbe is belelapozzon.

Aranka billegett legtöbbet a széken, ő lógázta legtöbbet a lábát az íróasztal tetejére ülve. Persze, csak ha telefonált. Különben úgy ügyelt a tartására, mint egy királynő. Szerencsére általában telefonált. De utána lehetett nézni, ha ellibbent az ember mellett, nem lehetett kihagyni, ha aranypihés nyakszirtjét mutatta, és földhöz szegezte az embert, ha alig használt Parker-tollát duzzadt ajkához támasztva merengett. Márpedig elég gyakran merengett, mert minden mutatósabb tollra lecsapott az osztályon. De minden gyönyörűségnek a koronája talán mégis az volt, amikor fésülködött. És napjában többször fésülködött.

Egyszer valaki halkan a fiatalember mellé lépett, és udvarias mozdulattal felcsukta eleresztett alsó állkapcsát. A koccanásra a királynő is felfigyelt. Az általános derültséghez a maga részéről egy futó mosollyal csatlakozott. Ettől fogva, ha tekintetük véletlenül egymásba akadt, a mosoly mindannyiszor fel-felderengett. Otthon a mosolyokat a fiatalember újra életre melegítette, betöltötték már a szobáját, körülrepdesték, mint aranyos szárnyú, könnyű lepkék. Éjjel — álom képében — orrára, vállára, tenyerére szálltak. Egyszer az egyik verdeső pillangó növekedni kezdett, a selymes érintésnek a következő pillanatban már lánytestnyi súlya volt.

— Széplány! — lihegte a fiatalember az álomkép fülébe. Ekkor csattanós ütés érte a kezefejét.

— Tudja, kit tapogasson! — sisteregte az álomkép.

A fiatalember a szemét dörzsölte.

— Tudja, ki magának a széplány! — hasított a fülébe, de ekkor már teljesen ébren volt.

Azt se tudta, hová süllyedjen, mert így, nyilvánosság előtt, előzmények nélkül valóban illetlenségnek számítanak az efféle mozdulatok.

— Mit mondjak?... Öreganyám? — motyogta, még mindig mámorosan az iménti érintéstől.

Ekkor — legalábbis számunkra — talán kissé különös dolog történt:

— Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál — mosolyodott el a lány.

A fiatalember már fél éve a GEI-nél dolgozott, kevésbé tudott a dolgokon meglepődni. Attól se hatódott meg túlzottan, hogy a lány így folytatta:

— Teljesítem három kívánságod...

Ugyanis tündér volt. Mellesleg pedig a főnök főnökének a szeretője.

— Fizetésemelést akarsz? — nézett jóindulatúan a fiatalemberre. Az lehajtotta a fejét. A tündér az álla alá nyúlt: — Előléptetést, áthelyezést, kinevezést?!...

A fiatalember megrázta a fejét. A lány az üstökébe markolt:

— Engem akarsz?

A fiatalember nagyot nyelt, aztán ismét megrázta a fejét.

— Hát mit akarsz? — kiáltotta a tündér.

— Tudni akarom, mi a dolgom, tudni akarom, mit művelünk itt, tudni akarom, hogy mit kell tudnom! — markolászta a hófehér tündérvállat a fiatalember.

— Lehetetlen alak! — rázta meg magát a tündér. Hirtelen nagy zúgás támadt, a gyönyörű lány megemelte aranyos szárnyát, és a következő pillanatban hírehamva sem volt.

A kollégák azt mondták, tanulmányi szabadságra ment, és ilyenkor jelentőségteljesen összenéztek. Egyedül a fiatalember tudta, hogy keresztapjához repült, a hétfejű sárkányhoz, mert egyedül az — hacsak nem a tizenkét fejű — válaszolhat az ő kérdéseire.

TRENCSÉNYI IMRE

Megkérdeztük...

A mozdony mellől nézve

Össze akarja hasonlítani a kocsit a mozdonnyal? Nem jó játék az uram, semmi jó nem sülhet ki belőle. Vegye csak figyelembe, mennyivel nagyobb a mozdony! Mennyivel nagyobb az ereje! És mennyivel többet kell nekünk dolgozni rajta, mire megjavítjuk! Nem is a javítás tart sokáig, amíg ebben a hatalmas szerkezetben megtaláljuk a hibát, az eszi az időt. Van benne annyi vezeték, kisebb falut végig érne. Tessék eldönteni, hol zárlatos! Azt se felejtse el, hogy a vasút mindent percre megmér. Ekkor adta be javításra a mozdonyt, ekkor jön érte, mert a szerelvényt ennek a mozdonynak kell elvinnie. Nem mondhatjuk a mozdonyvezetőnek, nézzen be holnap. Azt se, hogy nincs alkatrész. Ha nincsen, csinálunk. Nem jól mondom, mert előre csináljuk, hogy mindig legyen.

Nem értek az autóhoz, nem is nagyon riszáltam érte eddig magamat, de van néhány dolog, amin elrágódik a magamfajta ember. Azt mondták azelőtt, azért kell annyi autónak Szegedről Pestre menni, mert a kocsi gyorsabb. Beütött a sebességkorlátozás, ha az mindenkire egyformán vonatkozik, akkor maga nem ér föl két és fél óra alatt világmárkás autóval se. Annak kellett volna bekövetkeznie, hogy üres a pesti út reggel, és kétszer olyan hosszú a gyors. Nézze meg, nem így van! Kiderült, mégse a gyorsaság számít? Fölemelték a benzin árát, a maszek autós elkezdett számolni. Ha keveset eszik a kocsija, egy út oda-vissza, csak a benzin árában, háromszáz forint, a gyorsvonatot pedig megússza félárúval és helyjeggyel, busszal-villamossal kilencvenért. Ha taxival jár Pesten, akkor is megmarad a költség fele. A maszek ész tehát gyorsan váltott. Az állami kocsi többet fogyaszt, ez a számítás tehát oda nem jó. Ha van türelme kivárni, számolhatunk másként is. A reggeli gyorsvonatot viszi a mozdonyvezető, a vonatvezető és három vagy négy jegyvizsgáló, legföljebb tehát hat ember. Annyi, mint hat autónak a sofőrje. Kalkuláljuk bele ezt is, mert állítólag munkaerőhiány van nálunk. A mi hat emberünknek alig lesz több dolga, ha azt a másik hatot megspóroljuk. Tudom én, nem visz jóra, ha végig gondoljuk, mert intenek, hogy ezt csak egy vasúti mondhatja, pedig én csak alkalmazottja vagyok a vasútnak. Számoljunk azért tovább. A mi mozdonyunk talán egy grammal nem fogyaszt többet, ha száz emberrel több ül a kupéban, amit a külön autók fogyasztanak, kész pénzkidobás. Valutahiány is van, ne felejtse el, nem csak munkaerőhiány. És itt a főérv: gyorsabb is, kényelmesebb is a vonat.

Ha a fűtőházi dolgozókat akarjuk összehasonlítani az autójavítókkal, akkor se sok jó jön ki belőle, pedig itt se hagyjuk ki a számításból, ha én rosszul csinálok meg valamit, ez a mozdony nem tud félre húzódni, amíg a sárga angyal helyrehozza, leállítja akár egy fél ország forgalmát is. A különbség ott kezdődik, hogy ide senki nem hozza be a maga kis mozdonyát javítani, a kuncsaft zsebéből mi nem tudjuk előimádkozni a forintot. Az egyik helyre tehát többen mennek dolgozni, válogatni is lehet, a másikra kevesebben. Találja ki, melyik az egyik, melyik a másik!

Most azt hiszi, hogy én nem szívesen vagyok itt? Nem hiszem, hogy könnyen el tudnának csalni máshová. Villanyszerelő voltam, hálózaton dolgoztam. Meguntam, hogy mindig vidéken legyek, amikor leszereltem, átléptem a vasúthoz. Eben guba, semmi hasznom nem lett belőle, mert akkor vezetgettük a kis állomásokra a villanyt. Akármilyen kicsik is, behúzatni nem lehet őket, nekünk kellett kijárni. Kérdezi egyszer a főnök, nem jönnék át a javítóba? Azóta itt vagyok.

Az a rend, hogy minden mozdony átmegy a kezünk között háromhetenként. Muszáj javítani, mert addig szinte meg se áll, mindig megy, csak az elengedhetetlen napi javításokat végzik el rajta.

Arra se tudok válaszolni, a mostani olajhiány visszahozza-e divatba a gőzösöket. Van egy pár gépünk, hidegen is áll néhány, de nem tudom, most éppen melyik érné meg jobban. Kisebb a hatásfoka, de hazai a nyersanyag — okosabb embert kérdezzen inkább.

Azt ellenben hajszál pontosan meg tudom mondani, mi az én véleményem a belső dolgainkról. A fűtőháziakról. Megmondom mindig a véleményemet, azt ne gondolja, hogy hízelegni akarok most a főnököknek, de mínálunk úgy alakult a helyzet, hogy panaszom egyikre se lehet. A csoportvezető idősebb nálam, érti a szakmáját, neki ott a helye. Ő is tudja, mert ha netán sehogy se tudunk elkészülni egy mozdonnyal, ott marad ő is, akár nyolcig is, és együtt javítunk. A művezetőre ugyanezt mondhatom. Jó szakember a műhelyfőnök is, meg a nagyobb főnök is. Meg se rezdült a szemünk, amikor őt nevezték ki, ő volt legrégebb ideje a helyettes, ez a poszt neki járt. A műhelyben én vagyok a második legidősebb, sok ugrabugrálni valóm nekem már nincsen. Dolgozom, ahogy tudok, rendesen. Azon még nem törtem a fejem, hogy lehet-e belőlem csoportvezető, de ha eszembe juttatta, könnyen felelek rá. Nem hiszem, hogy nem lehetnék, ha akarnék, amikor a sor rám kerülne. Annyi biztos, nekem tetszik, hogy itt járhatják meg az emberek a lépcsőket, nem kell máshová elmenni, hogy valaki legyen belőlük. Hogy észrevegyék őket egyáltalán.

Negyedévenként van prémium, hétszáz-nyolcszáz forint esik belőle énrám, ha átlagot számítunk. Bajban vagyunk egyébként az átlaggal, nem érdemes belekeverni a játékba. Itt is nyugodtan mondhatjuk, a fizetési átlag nagyon jó, azért maradni is érdemes, de ha hozzáteszem, hogy a mozdonyvezető kétszer annyit is kap, mint én, akkor ebből az sül ki, hogy az én fizetésem fele az övének. Ez az átlag! Erről meg az a véleményem, hogy a mozdonyvezetőt meg kell fizetni, különben nem megy el a vonat, de ha a javítók nem jól dolgoznak, akkor se megy ám el!

A prémiumot különben a főnökök osztják el, abba nekünk beleszólásunk nincsen. Minden hónapban méregetik, ki hogyan dolgozik, ki késett, ki nem, kinek volt fegyelmije, kinek nem, összeeresztik a három hónapot, az adja ki a prémiumot, Olyan nincs, hogy belőnének valakit egy színvonalra, és mindig azt kapná, mert akkor az egész nem érne semmit. Az a cifra helyzet azért előállt, hogy munkában az a jó, ha mindenki egyformán jól dolgozik, prémiumnál mégis jobb, ha valaki fegyelmit kapott. Kevesebben osztozkodunk, több jut. Fegyelmit pedig az kap, aki rosszul dolgozik. Aki úgy javít, hogy közben ront. Megcsinál valamit, de nem tökéletesen, menet közben nagyobb hiba keletkezik. Nincs más megoldás, én is azt mondom, az ilyen embert meg kell büntetni. Nemcsak nálunk, akár hol van, akkor is.

Mivel lehet megbecsülni a munkást? Honnan tudja meg, hogy becsülik? Nekem még soha nem mondták, figyelj ide, Sándor, te ilyen meg olyan jó dolgozó vagy, és téged mi nagyon szeretünk. Ott van az órabér, meg a prémium, avval sok mindent ki lehet fejezni. Ha észreveszi az ember, hogy senki nem lép előre úgy, hogy meg ne érdemelné, és senkit nem felejtenek ki a sorból, aki érdemli, akkor nagy baj nem lehet. A többire szépen rájön az ember.

(Elmondta Kószó Sándor, a szegedi fűtőházban.)

HORVÁTH DEZSŐ